

บทที่ ๒

ระเบียบวิธีวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ข้อมูลจากแบบสอบถามของการสำรวจในเรื่อง "การใช้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุข แขวงสีพระยา และมหาพฤฒาราม พ.ศ. ๒๕๑๘" ซึ่งเป็นโครงการวิจัยร่วมระหว่าง คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้กระทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างเดือนมีนาคม ถึง พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ ทำการเก็บข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์ (Interview) มีนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีสุดท้าย ของคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน ๓๐ คน รับการอบรมในหน้าที่พนักงานสัมภาษณ์ จากผู้รับผิดชอบโครงการการวิจัยนี้ที่คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

การสัมภาษณ์ ทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน หรือภรรยา หรือสามี ของหัวหน้าครัวเรือน หรือสมาชิกของครัวเรือนซึ่งมีอายุตั้งแต่ ๒๐ ปีขึ้นไป ที่เกี่ยวข้องในครัวเรือนและสามารถให้ข้อมูลที่ต้องการได้

การสุ่มตัวอย่าง

คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัย และสำนักอนามัย กรุงเทพมหานครได้ร่วมกันพิจารณาชุมชนเมืองหลวง เพื่อให้เป็นที่นิคมอุตสาหกรรมทางด้านสาธารณสุข ตลอดทั้งอาจารย์ของคณะสาธารณสุขให้ทราบถึงปัญหาอนามัยของชุมชน จึงได้เลือกเขตบางรัก ซึ่งประกอบด้วย ๕ แขวง คือ แขวงสีพระยา, มหาพฤฒาราม, สุริวงค์, บางรัก และสีลม เพื่อศึกษาปัญหาดังกล่าวและทำการวิจัยในการใช้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุข การวิจัยตามโครงการดังกล่าวได้ทำการสุ่มตัวอย่างเป็นขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ ๑ ได้ลุ่มแขวงของเขตบางรัก โดยวิธีลุ่มตัวอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จำนวน ๒ แขวง ลุ่มได้แขวงสี่พระยา และมหาพฤฒาราม

ขั้นที่ ๒ ได้ใช้จำนวนประชากร, จำนวนครอบครัว, แผนที่ และรายการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับแขวงสี่พระยา และแขวงพฤฒาราม ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ จากแผนกทะเบียนราษฎร์ เขตบางรัก มาทำการลุ่มครัวเรือนอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) โดยใช้แผนที่ของทั้ง ๒ แขวงที่ลุ่มได้ แบ่งเป็นเขตตามถนน, ตรอกหรือซอย ที่สำคัญ จำนวนครัวเรือนทั้ง ๒ แขวง มีประมาณ ๔,๗๒๐ ครัวเรือน ลุ่มได้ครัวเรือน ๔๓๘ ครัวเรือน ครัวเรือนที่ลุ่มได้คิดเป็นประมาณร้อยละ ๔.๕๓ ของครัวเรือนทั้งหมด มีจำนวนประชากรที่ตกเป็นตัวอย่าง ๓,๖๖๓ คน

ลักษณะของแบบสอบถาม

แบบสอบถามของการวิจัยเรื่อง "การใช้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุข แขวงสี่พระยา และมหาพฤฒาราม พ.ศ. ๒๕๑๘" มีอยู่ ๔ หมวด คือ

หมวดที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคล มีคำถามในเรื่อง

เพศ

ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครอบครัว

อายุ

เชื้อชาติ

ศาสนา

สถานภาพสมรส

การศึกษา

อาชีพ

รายได้

การคุมกำเนิด

สถานที่รับบริการคุมกำเนิด

ข้อมูลเกี่ยวกับการตาย มีรายละเอียดดังนี้

เพศ

อายุที่ตาย

สาเหตุการตาย

สถานที่ที่ตาย

หมวด ๒ การเจ็บป่วย มีคำถามในเรื่อง

การเจ็บป่วยในรอบ ๑ เดือน

จำนวนวันที่ป่วยในรอบ ๑ เดือน

จำนวนวันที่หยุดทำงานในรอบ ๑ เดือน (เมื่อเจ็บป่วย)

สถานที่ที่ไปรับการรักษาในรอบ ๑ เดือน

ค่ารักษา(บาท) ในรอบ ๑ เดือน

การเจ็บป่วยในรอบ ๑ ปี

จำนวนวันที่ป่วยในรอบ ๑ ปี

จำนวนวันที่หยุดทำงานในรอบ ๑ ปี (เมื่อเจ็บป่วย)

สถานที่ที่ไปรับการรักษาในรอบ ๑ ปี

ค่ารักษา(บาท) ในรอบ ๑ ปี

ผลการรักษาโรคใน ๑ ปี

หมวดที่ ๓ ประวัติการตั้งครรภ์ การคลอด และการดูแลก่อนคลอด มีคำถามเกี่ยวกับเรื่อง

การตั้งครรภ์และการคลอด(ในรอบ ๑ ปี)

การดูแลก่อนคลอดของการตั้งครรภ์ครั้งสุดท้าย(ในรอบ ๕ ปี)

หมวดที่ ๔ การตรวจหลังคลอด การตรวจสุขภาพเด็กดี และการใช้บริการ มีคำถามเกี่ยวกับเรื่อง

การตรวจหลังคลอด (ของการคลอดครรภ์สุดท้ายในรอบ ๕ ปี)

การตรวจสุขภาพเด็กดี(สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๕ ปี)

ชนิดและสถานที่ที่ไปรับภูมิคุ้มกันครั้งแรก
 การไปรับบริการที่ศูนย์การแพทย์และสาธารณสุข

ความจำกัดของข้อมูล

ข้อจำกัดของข้อมูลที่ใช้เพื่อการศึกษาในวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

๑. ข้อมูลที่นำมาศึกษาครั้งนี้ เป็นข้อมูลสำหรับใช้ศึกษาเป็นพื้นฐานในด้าน เศรษฐกิจ สังคม ประชากร มิได้มีรายละเอียดในด้านต่าง ๆ อย่างครบถ้วน จึงมีข้อมูลบางเรื่องเท่านั้น เช่น ด้านเศรษฐกิจได้ข้อมูลเฉพาะรายได้ของครอบครัวและอาชีพ เท่านั้น ซึ่งเป็นข้อมูลที่มุ่งศึกษาสภาพโดยทั่วไป ทางด้านอนามัยรายละเอียดจึงไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร

๒. ข้อมูลเกี่ยวกับความเจ็บป่วย ก็มีเพียงการเจ็บป่วยในรอบ ๑ เดือน เพียงโรคเดียวที่อาการหนัก หรือต้องทำให้สูญเสียเวลาและค่าใช้จ่ายอย่างมาก เช่นเดียวกับ การเจ็บป่วยในรอบ ๑ ปี ก็ได้ศึกษาโรคที่มีอาการหนักหรือต้องสูญเสียเวลา และค่าใช้จ่าย อย่างมากเพียง ๒ โรคเท่านั้น ตลอดถึงการตรวจสอบสุขภาพเด็กดี ก็ได้ศึกษาเฉพาะในเด็กที่มีอายุต่ำกว่า ๕ ปี เท่านั้นซึ่งไม่ครอบคลุมถึงกลุ่มประชากรที่ตก เป็นตัวอย่างทั้งหมด

๓. ลักษณะของโรคที่ได้จากคำบอกเล่าหรือการวินิจฉัยโรคเองของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งอาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงไปบ้าง

๔. ข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ ซึ่งเป็นรายละเอียดในด้าน เศรษฐกิจจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตฐานะของครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่ที่มีอาชีพทางการค้าขาย ยากที่จะได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับรายได้ เพราะประชาชนหลายครอบครัวเกรงว่าจะมีผลถึงการเสียภาษีรายได้ ให้แก่รัฐ ดังนั้นรายได้จึงมักจะต่ำกว่าความเป็นจริง

วิธีวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

ทำการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ โดยผ่านกระบวนการจัดกระทำด้วย เครื่อง (Machine Data Processing) แล้วนำไปวิเคราะห์หาค่าสถิติต่าง ๆ โดยอาศัย เครื่องคำนวณวิเคราะห์ลักษณะของการปฏิบัติตัวทางด้านอนามัย และแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการปฏิบัติตัวทางด้านอนามัย โดยใช้วิธีการและการคำนวณเชิงสถิติ

เช่น อัตราส่วนร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, และการทดสอบเชิงสถิติที่เหมาะสม

การนำเสนอข้อมูล จากการวิเคราะห์ที่ได้นำมาเสนอในรูปแบบข้อความ (Text Presentation of data) การนำเสนอแบบตาราง (Tabular Presentation of data), และนำเสนอแบบกราฟ (Graphic Presentation) ในรูปของการนำเสนอปัจจัยต่าง ๆ มาสัมพันธ์กัน (Cross Tabulation)

ลักษณะของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

จากโครงการวิจัยเรื่อง "การใช้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุข แขวงสีพระยาและมหาพฤฒาราม พ.ศ. ๒๕๑๘" จำนวนครอบครัวทั้งหมด ๔,๗๒๐ ครอบครัว มีประชากรทั้งสิ้น ๔๒,๔๘๖ คน จำนวนครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างมี ๔๓๘ ครอบครัว มีประชากร ๓,๖๖๓ คน ข้อมูลที่ได้ในแต่ละเรื่องจะมีจำนวนตัวอย่างแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะการปฏิบัติตัวทางด้านอนามัยบางเรื่อง เช่น การได้ภูมิคุ้มกันก็จะศึกษาแต่เฉพาะในเด็กที่มีอายุต่ำกว่า ๕ ปี ประวัติการตั้งครรภ์ การคลอด และการดูแลก่อนคลอด การตรวจหลังคลอด ก็จะได้ข้อมูลแต่เฉพาะสตรีอายุ ๑๕-๔๕ ปี แต่งงานอยู่กินกับสามีเท่านั้น การคุมกำเนิดก็จะได้จากสตรีอายุ ๑๕-๔๕ ปี ที่แต่งงานและอยู่กินกับสามีแล้ว เท่านั้น

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษารายครั้งนี้มีลักษณะทั่ว ๆ ไป ดังต่อไปนี้ คือ

ขนาดของครอบครัวโดยเฉลี่ย ๖.๘๑ คนต่อครอบครัว
 จำนวนบุตรโดยเฉลี่ย ๓.๗๗ คนต่อครอบครัว
 มีฐานะของรายได้ของครอบครัว ๓๔,๕๕๐ บาท/ปี หรือเฉลี่ย

๔,๑๓๒ บาท/คน/ปี

มีสถานบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขในเขตบางรัก เป็นโรงพยาบาลของรัฐและเอกชนอยู่ ๗ แห่ง, คลินิกแพทย์และสถานผดุงครรภ์ มี ๖๓ แห่ง

ตารางที่ ๑ ประชาชนที่ตกเป็นตัวอย่าง จำแนกตามอายุและ เพศ

อายุ (ปี)	เพศชาย		เพศหญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1	40	1.09	29	0.79	69	1.88
1 - 4	147	4.01	157	4.29	304	8.30
5 - 9	190	5.19	202	5.51	392	10.70
10 - 14	227	6.20	270	7.37	497	13.57
15 - 19	243	6.63	305	8.33	548	14.96
20 - 24	205	5.60	234	6.39	439	11.98
25 - 29	127	3.47	176	4.80	303	8.27
30 - 34	81	2.21	92	2.51	173	4.72
35 - 39	82	2.24	106	2.89	188	5.13
40 - 44	93	2.54	109	2.98	202	5.51
45 - 49	70	1.91	74	2.02	144	3.93
50 - 54	69	1.81	59	1.61	128	3.49
55 - 59	49	1.34	41	1.12	90	2.46
60 - 64	55	1.50	45	1.23	100	2.73
65 ขึ้นไป	41	1.11	45	1.23	86	2.35
รวม	1,719	46.93	1,944	53.07	3,663	100.00

ตารางที่ ๒ ประชาชนที่ตก เป็นตัวอย่าง จำแนกตาม เชื้อชาติ

เชื้อชาติ	จำนวน	ร้อยละ
ไทย	1,781	48.62
จีน	1,862	50.83
ต่างด้าวอื่น ๆ	20	0.55
รวม	3,663	100.00

ตารางที่ ๓ ประชาชนที่ตก เป็นตัวอย่างที่มีอายุตั้งแต่ ๑๓ ปีขึ้นไป จำแนกตามสถานภาพสมรส

สถานภาพสมรส	จำนวน	ร้อยละ
โสด	1,406	53.93
สมรส	1,045	40.00
หม้าย	121	4.64
หย่า	7	0.27
แยก	28	1.07
รวม	2,607	100.00

ตารางที่ ๔ ประชาชนที่ตกเป็นตัวอย่าง จำแนกตามการนับถือศาสนา

ศาสนา	จำนวน	ร้อยละ
พุทธ	3,499	95.52
คริสต์	63	1.72
ขงจื้อ	57	1.56
อิสลาม	28	0.76
อื่น ๆ	16	0.44
รวม	3,663	100.00

ตารางที่ ๕ ประชาชนที่ตกเป็นตัวอย่างที่มีอายุตั้งแต่ ๖ ปีขึ้นไป จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีการศึกษา	681	21.11
ป ๑-๔	1,009	31.28
ป ๕-๗	529	16.40
ม.ศ. ๑-๓	454	14.07
ม.ศ. ๔-๕	188	5.83
อาชีวศึกษา	179	5.55
อุดมศึกษา	100	3.10
อื่น ๆ	86	2.66
รวม	3,226	100.00

ตารางที่ ๖ ประชาชนที่ตกเป็นตัวอย่างที่มีอายุตั้งแต่ ๑๑ ปีขึ้นไป จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ยังไม่มีอาชีพ	1,556	53.75
รับจ้าง	759	26.22
ค้าขาย	478	16.51
รับราชการ	67	2.31
อื่น ๆ	35	1.21
รวม	2,895	100.00

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย